मैत्रावरुणर्वसिष्ठः।अग्निः। त्रिष्टुप्।

इन्धे राजा समर्यो नमोभिर्यस्य प्रतीकमाहुतं घृतेन।
नरो हव्येभिरीळते सबाध आग्निरग्रे उषसामशोचि॥ ७.००८.०१

यस्य। प्रतीकम्- रूपम्। घृतेन- पूतनवनीतोपलक्षितपूतावगमनेन। आहुतम्- पूजितम्। राजा- स्वामी। अर्यः- आर्यशीलः। अग्निः। नमोभिः- वन्दनैः। समिन्धे- सम्यगुद्दीपितः। सबाधः- क्लिश्यमानाः। नरः- मनुष्याः। हव्येभिः- चरुपुरोडाशध्यानभावनादिहव्यैः। ईळते- स्तुवन्ति। उषसाम्- प्रभातीनां विद्यानाम्। अग्रे- अग्रतः। अग्निः- पावकः सत्क्रतुः। अशोचि- आदीप्यते ॥१॥

अयमु ष्य सुमहाँ अवेदि होता मन्द्रो मनुषो यह्वो अग्निः।
वि भा अकः ससृजानः पृथिव्यां कृष्णपविरोषधीभिर्ववक्षे॥ ७.००८.०२

अयं स्यः- स एषः। सुमहान्- महात्मा। होता- देवानामाह्वाता। मन्द्रः- आनन्दकरः। मनुषः- मनुष्यसम्बन्धी। यह्वः- महान्। अग्निः। अवेदि- ज्ञायते। ससृजानः- सृज्यमानः सन्। भाः- दीप्तीः। वि- विशेषेण। अकः- अकरोः। अर्चिरादिमार्गोऽत्रोच्यते। पृथिव्याम्- भूम्याम्। कृष्णपविः- कृष्णमार्गः। ओषधीभिः। ववक्षे- वर्धते। धूमादिमार्गोऽत्रोच्यते ॥२॥

कया नो अग्ने वि वसः सुवृक्तिं कामु स्वधामृणवः शस्यमानः।
कदा भवेम पतयः सुदत्र रायो वन्तारो दुष्टरस्य साधोः॥ ७.००८.०३

कया दीप्त्या। नः- अस्माकम्। सुवृक्तिम्- स्तुतिम्। वि वसः- व्याप्नुषे। अग्ने। शस्यमानः- स्तुतः। काम्। स्वधाम्- आत्मधारणाम्। ऋणवः- प्राप्नुयाः। सुदत्र- शोभनदानशील। कदा। रायः- दानयोग्यसम्पदः। पतयः- स्वामिनः। भवेम- स्याम। दुस्तरस्य- अजेयस्य। साधोः। वन्तारः- सम्भक्तारः कदा भवेम ॥३॥

Dr. Rangaji

प्रप्रायमग्निर्भरतस्य शृण्वे वि यत्सूर्यो न रोचते बृहद्भाः।

अभि यः पूरुं पृतनासु तस्थौ द्युतानो दैव्यो अतिथिः शुशोच॥ ७.००८.०४

अयमग्निः। भरतस्य- भरणशीलस्य। प्र शृण्वे- श्रुतौ प्रकर्षेण भवति। सूर्यः। न- इव। बृहद्भाः- महाप्रकाशः। रोचते- प्रकाशते। यः। पूरुम्- पूरकम्। पृतनासु- युद्धेषु। अभि तस्थौ- साहाय्यायाभितोतिष्ठत्। द्युतानः। दैव्यः- दिव्यः। अतिथिः। शुशोच- जज्वाल ॥४॥

असन्नित्त्वे आहवनानि भूरि भुवो विश्वेभिः सुमना अनीकैः।

स्तुतश्चिदग्ने शृण्विषे गृणानः स्वयं वर्धस्व तन्वं सुजात॥ ७.००८.०५

त्वे- त्वयि। आहवनानि- आहुतयः। भूरि- प्रभूताः। असन्- भवन्ति। इत्- एव। विश्वेभिः- सर्वैः। अनीकैः- तेजोभिः। सुमनाः- शोभनचित्तः। भुवः- भवसि। अग्ने। स्तुतः- स्तोतुः। स्तौतीति स्तुत्। मन्त्रम्। शृण्विषे- शृणु। गृणानः- स्तुतः। स्वयम्। सुजात- सुष्ठु जात। तन्वम्- रूपम्। वर्धस्व- वर्धय ॥५॥

इदं वचः शतसाः संसहस्रमुदग्नये जनिषीष्ट द्विबर्हाः।

शं यत्स्तोतृभ्य आपये भवाति द्युमदमीवचातनं रक्षोहा॥ ७.००८.०६

शतसाः- अनन्तसम्भक्ता। संसहस्रम्- अनन्तवान्। अग्नये- पावकाय सत्क्रतवे। द्विबर्हाः- अभ्युदयनिःश्रेयसपरः सन्। यत्- यो मन्त्रः। द्युमत्- दीप्तिमान्। अमीवचातनम्- रोगनाशकः। रक्षोहा- रक्षोघ्नः। स्तोतृभ्यः। आपये- तद्बन्धवे च। शम्- मङ्गळो भवति। तम्। इदम्- इमम्। वचः- मन्त्रम्। जनिषीष्ट- ससर्ज ॥६॥

नू त्वामग्न ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहसो वसूनाम्।

इषं स्तोतृभ्यो मघवद्भ्य आनड्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः॥ ७.००८.०७

पूर्वं व्याख्यातम् (७.७.७) ॥७॥

Dr. Ranganji